

Uređivanje *Časopisa za suvremenu povijest* u vrijeme epohalnih promjena (1992. – 2000.)

Poticaj za ovaj tekst dala mi je sadašnja urednica *Časopisa za suvremenu povijest* Zdravka Jelaska Marijan i njezin opširan članak u br. 1. za godinu 2019. „Pedeset godina *Časopisa za suvremenu povijest*: bibliometrijska analiza (1969. – 2018.)”. Impresivan posao uložen je u izradu toga rada i vjerujem da će ta „bibliometrijska analiza” budućim istraživačima koristiti.

Ne želim se osvrtni na autoričine implicitne ili izravne ocjene pojedinih urednika, uredništava, uredničkih vijeća, i kako su se već zvali. Jednostavno, iz činjenice da sam i sam u razdoblju od osam godina (1992. – 2000.) bio glavni i odgovorni urednik *Časopisa*, htio bih podijeliti s čitateljstvom neka iskustva o njegovu uređivanju, o izvanjskim političkim, sigurnosnim, gospodarskim i unutarnjim prilikama u Institutu, izdavaču ČSP-a, u nadi da će te informacije, koje su prvotno u fokusu povijesnih istraživanja i portretiranja prošlosti, također koristiti budućim istraživačima. Time i sam ispunjavam ono što sam preporučivao drugima, tj. da pišu povijest Instituta iz vizure osobnoga iskustva i zapamćenja.

Padobranac u Institutu

Mlađa institutska zajednica vjerojatno i ne zna kako sam se iz Sjedinjenih Američkih Država iznenada našao u Institutu kao ne samo član tima, nego kao voditelj projekta, a uskoro i kao glavni i odgovorni urednik *Časopisa za suvremenu povijest*. Slika padobranca čini se pristalom metaforom za to. Naime, 1990. stigao sam u Zagreb kao stipendist američke zaklade International Research and Exchanges (IREX) da tijekom godinu dana istražujem odnose crkvenih i religijskih krugova s kulturnim i političkim organiziranim segmentima hrvatskoga društva na prijelomu 19. i 20. st. To je opis, a ne naslov, projekta koji se iskristalizirao kao tema o postanku i razvoju Hrvatskoga katoličkog pokreta do stvaranja prve južnoslavenske državne zajednice, to jest do 1918. To je ujedno bio spoj mojih teoloških interesa za djelovanje Katoličke Crkve u specifičnim društvenim prilikama i oblikovanje toga djelovanja na primjeru konkretnog društvenog organiziranog rada na katoličkim osnovama.

Nisam bio posve siguran da će se moje istraživanje ostvariti, jer su mi nekoliko godina ranije tadašnje jugoslavenske vlasti odbile dopuštenje da istražujem neku drugu temu za koju sam bio dobio Fulbrightovu stipendiju. No, političke prilike pred kraj osamdesetih 20. st. bile su takve da sam ipak s više pouzdanja gledao u budućnost. U svakom slučaju, u Zagreb sam stigao u kasno proljeće 1990. s preporukom da potražim Zlatka Matijevića, koji, kako mi je bilo opisano, također istražuje sličnu temu. Od prvoga susreta s kolegom Matijevićem, bilo je jasno da su nam interesi podudarni, a, budući da je on bio zaposlenik Instituta, koji je upravo 1990. mijenjao naziv i postao Institut za suvremenu povijest, bio sam čest gost na Institutu i upoznao sve njegove tadašnje djelatnike. Kolega Matijević i kolegica Iskra Iveljić bili su članovi istraživačkog projekta o Katoličkoj Crkvi – više se ne sjećam točnoga naziva – i naši su razgovori bili usredotočeni na tu tematiku. Pred kraj moje istraživačke godine (dakle, u proljeće 1991.), upravo su me oni zatekli pitanjem bih li prihvatio povratak u Hrvatsku i vođenje toga projekta. Naime, voditelj projekta mogao je biti netko tko je doktor znanosti, a tadašnji članovi projekta tek su se pripremali za stjecanje doktorata. Imao sam doktorat s najpoznatijega katoličkog sveučilišta u Americi, Notre Dame, koju sam stekao 1978. Štoviše, odmah sam podnio zahtjev za nostrifikaciju doktorske diplome na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i doktorska mi je diploma bila nostrificirana na Odsjeku za filozofiju 1980. Ispunjavao sam, dakle, uvjete te sam ponudu da budem voditelj projekta koji se podudara s mojim tadašnjim istraživačkim naporima prihvatio i otišao natrag u Ameriku srediti što je trebalo za povratak.

Koliko je povratak bio neizvjestan – i prilično hrabar – svjedoči činjenica da u ranu jesen 1991. zbog uzbuna i ratne psihoze nisam mogao sletjeti na zagrebačku zračnu luku, nego u Ljubljanu. Dok se procedura o mome zapošljavanju na Institutu privodila kraju, bili smo u ratu i Vukovar i Dubrovnik su bili razarani, a rijeke izbjeglica i prognanika slijevala se u Zagreb. Hrvatska je, pak, pokušavala da je „međunarodna zajednica” ubroji u obitelj naroda.

Za povijest ČSP-a – i za povijest uređivanja u pojedinim razdobljima – ne može se previdjeti to da su od 1991. do 1995., pa i dalje, narod i njegova nesigurna država bili u ratu i da je cjelokupan život bio podređen toj sveobuhvatnoj stvarnosti. Korisno je, recimo, imati u vidu da su se naše plaće kretale oko 100 tadašnjih njemačkih maraka – i to nije bilo samo kratko vrijeme.

U proljeće 1992. otišao sam u Ameriku srediti još neke preostale stvari i tu sam dobio poražavajuću vijest da je tadašnji pomoćnik ravnatelja i urednik ČSP-a, dr. Ivan Jelić, poginuo, zajedno sa suprugom dr. Fikretom Jelić-Butić. U telefonskome razgovoru s ravnateljem Mirkom Valentićem doznao sam da bih trebao preuzeti uređivanje Časopisa i ujedno shvatio da nije uvažavao moja „izmotavanja”. Požurio sam svoj povratak u Zagreb i pripremao strategiju kako bih uvjerio Ravnatelja da bi urednik trebao biti netko iz „stare garde”. Iz razgovora u četiri oka naslutio sam da je Ravnateljeva odluka bila odraz nekih odnosa i razgovora s bivšim urednikom ČSP-a. I prije moga dolaska u Institut vidio sam i osjetio da je Ivan Jelić bio osoba oko koje se u Institutu sve vrtje-

lo. Za neke članove institutske obitelji činjenica da je bio ugledan član KPH sama po sebi je povlačila odnos poštovanja i udivljenja. No, Jelić je bio i pali član Partije, jer je u enciklopedijskoj natuknici o NDH i o logoru Jasenovac oblikovao neke izričaje i istaknuo neke neočekivane brojke da je doživio javne i unutarpartijske kritike. To mu je, pak, priskrbilo nove poštovatelje, jer su i previranja u Partiji pred kraj osamdesetih bila intenzivirana. Činjenica, pak, da je nekadašnji direktor Instituta Franjo Tuđman, također partijski disident, postao pobjednik na izborima i predsjednik države Republike Hrvatske i Jelića je pomaknula na viši nivo respekta. Jelić je, čini mi se, svjesno gajio ugled u društvu, pazeći i na naoko periferne detalje. Uvijek je bio besprijekorno obučan, nikad bez kravate, i bio je poznat među svojim kolegama i poznicima kao kolekcionar umjetničkih djela i posjetitelj kulturnih događanja.

Dolaskom na Institut Jelića sam susretao opkoljena kolegicama i kolegama na jutarnjim kavicama, kojima je sustolnike obično častio. Oko njega kao urednika također se gajio i širio mit o razgovorima s autorima članaka u četiri oka, koji su se shvaćali ozbiljno i očekivali ne bez strepnje. Kako nikad ni u kojem polju nisam imao idola, i njemu sam pristupao pristojno i donekle suzdržano kao prema starijem kolegi. Kad me pitao imam li neki rad koji bi htio da se objavi u ČSP, dao sam mu malo preuređeno predavanje o mladenačkim ideološkim sklonostima Stjepana Radića, koje sam 1989. održao na okruglom stolu u okviru American Academy of Advanced Slavic Studies u Chicagu, na kojem su sudjelovali i pozvani predavači iz Zagreba Franjo Tuđman i Vladimir Koščak. U predavanju (što sam kasnije ponovio i u članku) iznio sam teze koje se nisu svidjele Tuđmanu, koji je tada promovirao političku stranku i tumačio njezinu ideologiju kao integriranje triju političkih tradicija: pravaške Ante Starčevića, narodnjačke Stjepana Radića i lijeve komunističke. Nije mi bilo čudno što se Tuđman nije slagao s mojim interpretacijskim pristupom, ali sam bio posve začuđen da su se prisutni emigrantski intelektualci mahom priklonili Tuđmanovoj viziji S. Radića. Iz vrijednosna horizonta tih ljudi, to i nije bilo čudno. Tuđman je u emigraciji već bio ugledan znanstvenik i vođa koji je, vjerovalo se, svojim knjigama davao do znanja da ne svira u istu frulu sa svojim bivšim drugovima komunistima. Tada je, pak, iskoristio nastup u okviru znanstvene organizacije za privlačenje članova svoje novostvorene političke stranke Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) i u tome je bio vrlo uspješan. Mene je također osobno zvao, ali sam otklonio.

Bio sam ugodno iznenađen kad me Jelić pozvao na već mitologiziranu seansu u četiri oka i rekao da mu se moj rad sviđa, zapravo da mu se jako sviđa i da je posve drukčiji od onoga što mu dolazi na urednički stol. Članak je objavljen pod naslovom „Hrvatsko katoličanstvo i ideološko formiranje Stjepana Radića (1893-1914)” u *Časopisu za suvremenu povijest* 23/1991., br. 1 - 3, str. 129-165. Bio je to trobroj, što je također odraz ratnih prilika: časopis za 1991. bio je uređivan tijekom prvih mjeseci 1992. Nažalost, Jelić nije dočekaio njegovo pojavljivanje, jer je poginuo 6. travnja 1992.

Kako početi pričati drukčiju priču?

Jelić je bio blizak suradnik novoga ravnatelja Instituta Mirka Valentića, zapravo su mnogi bili uvjereni da je Jelić bio siva eminencija Instituta. Kako god bilo, vjerojatno su njihovi međusobni razgovori o tom mome prvom članku u ČSP-u utjecali na Valentićevu odluku da mi povjeri uređivanje Časopisa.

Moje je, pak, unutarnje uvjerenje bilo – to mi se uvjerenje učvrstilo nakon što sam nedavno ponovo pročitao taj članak – da se Jeliću svidio jer je nazreo moju spremnost na distanciranje od jugoslavenstva bilo onakva kakvo se izričalo i propagiralo u prvoj južnoslavenskoj ili onakva kakvo se propagiralo u drugoj komunističkoj/socijalističkoj državi. Drugim riječima, vidio je u članku obrise neke nove priče, iako ne i njezin izgrađeni narativ. Preuzimanjem uređivanja časopisa, koji sam smatrao iznimno važnim, shvatio sam da mi je primarna zadaća kako postignuti da ta nova priča postane normalnom i oče-kivanom.

Nisam bio potpuno svjestan kako će to biti vrlo teška zadaća s mnogo prepreka i otpora, iako su objektivne okolnosti bile dobro vidljive. Institut tada nije imao mnogo znanstvenika, ali je među njima bilo onih koji su bili članovi KPJ, čak članovi Centralnoga komiteta, onih mlađih koji su bili uzdanice Partije i koji su se kalili u revolucionarnomu žaru kako bi preuzeli vodeće pozicije Partije i države, onih koji su postali članovi Partije kao slučajni suputnici te onih malobrojnih koji nisu bili članovi Partije. I u tako relativno maloj zajednici bilo je također suradnika partijskih tajnih službi. O njima sam čuo priče kad bih se sastajao s ljudima izvan Instituta, a na Institutu su mi upravo ti prokazani pričali protiv onih koji su njih prokazali. Meni je to bilo zabavno, ali me njihova prokazivanja nisu zanimala i malo toga sam zapamtio, jer sam malo toga htio pamtiti. Mene su, pak, mnogi smatrali klerikalcem, s bogzna kakvim posebnim zadaćama i s bogzna kakvim naredbodavcima u pozadini. Rijetko tko je znao da sam morao voditi okršaje i s tima koji su mi bili pripisivani kao naredbodavci.

Mnogo zanimljiviji vid uređivanja ČSP-a bilo je ono što je po naravi pripadalo toj zadaći. Do tada nisam uređivao tako važan časopis, ali sam mislio da u mojoj iskustvenoj prtljazi ima materijala s kojima sam se mogao poslužiti. Bio sam čak urednik i izdavač jednoga povremenika koji je bio namijenjen uskome krugu Hrvata u Chicagu, ali je uspio izazvati kritičku notu u dalekoj Australiji. Mnogo mi je korisnije bilo iskustvo objavljivanja radova u svjetski uglednim časopisima u Americi i Francuskoj. Pomno čitanje komentara, sugestija, upitnika i traženja pojašnjenja onih koje je urednik molio da dadnu svoje stručno mišljenje za mene je bilo upućivanje u izradbu dobrog časopisa.

U svakom slučaju, moj ideal za uređivanje ČSP-a bili su časopisi s kojima sam surađivao. Prvo što mi se činilo nužnim bilo je ograničavanje radova koji se nude ČSP-u na 25 do 30 kartica (tada još znakovi nisu bili mjerilo). Jedna anegdota ilustrirat će kako to nije bilo lako provesti. Kolegica, inače jedna od onih koja je bila ugledna članica Partije, donijela mi je članak za objavljivanje

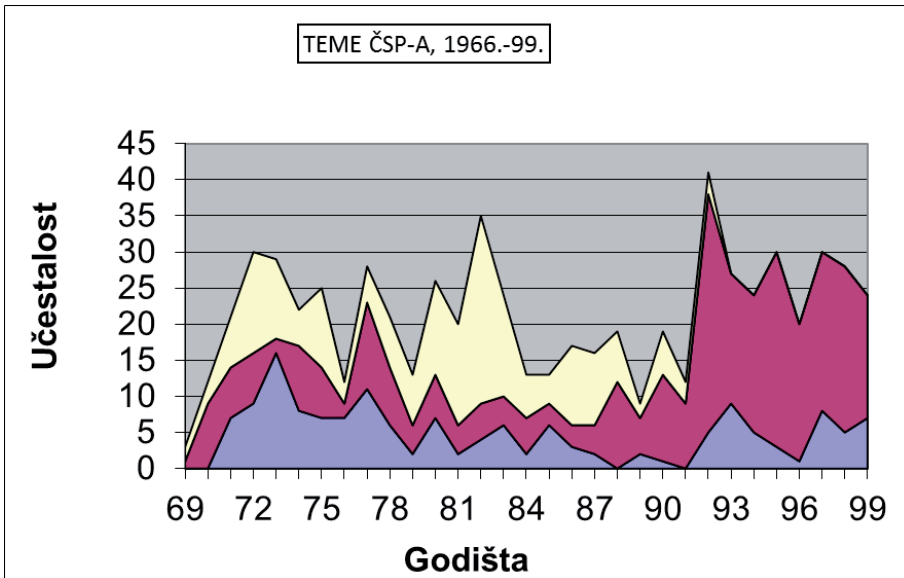
koji se sastojao od osamdesetak kartica. Kad sam iznio odluku o opsegu članka objavljivanih u ČSP-u, ponudila je rješenje koje joj se nedvojbeno učinilo jednostavno i praktično: dobro, ispalila je, onda prvih 45 stranica ne treba! Već sam tada shvatio da ću, poput glumca M. Cainea u filmu „Educating Rita”, morati taktično i strpljivo objašnjavati kako zamišljam pisanje članka za objavljivanje u znanstvenome časopisu. Kolegici sam objasnio da ni kad bi otkinuli tih prvih 45 stranica članak ne bi bio spreman za objavljivanje, jer takav članak mora biti usredotočen na specifičnu, usko definiranu, temu te da mora sadržavati tri dijela: uvod, u kojem će biti opisan status pitanja koje se raspravlja, s naznakom literature i autora koji su do tada to pitanje obrađivali i do čega su došli; središnji dio u kojem se raspravlja novi doprinos izabranoj temi, s naznakom u čemu se razlikuje od prethodnih autora, i zaključak. Naglašavao sam da članak mora zainteresirati čitatelja tako što će biti napisan jasnim jezikom i po mogućnosti lijepim i čitkim stilom bez suvišnih internacionalizama, nerazumljiva meta-jezika i obilja kolokvijalizama.

Naravno, rijetko sam uspio nagovoriti nekog autora da postupi po tim načelima, ali sam nametao prilično puno posla samome sebi, jer je bilo ponuđenih rukopisa koje je bilo lakše sam napisati, nego se upuštati u redigiranje. Prava pomoć je dolazila od članova uredništva i dobrih recenzenata koji su stvarno htjeli ukazati na problematične točke i sugerirati konkretne izmjene. Nije nikad lako naći takvih recenzenata i najčešće je glavnina posla padala na leđa neposrednih suradnika i glavnog urednika.

Koliko je slobode podnošljivo?

Bio bi to prilično velik promašaj kad u povijesti ČSP-a ne bismo shvatili i na to ukazali da je 1991. godine nastao novi ČSP, iako je njegovo ime ostalo isto. Časopis je, da se razumijemo, i do tada imao svoju znanstvenu fizionomiju, nudio je dobru historiografiju i gajio je neku ozbiljnost. No, već je urednik Ivan Jelić utirao put novom časopisu, primjerenu novoj epohi koja se polako udomljavala, iako je po svom znanstvenom djelovanju i po svojoj osobnoj biografiji nužno bio značitelj prijelaznoga razdoblja. Zbog njegove nenadane tragične smrti nikad nećemo znati kakvu bi fizionomiju ČSP u konačnici dobio, ali je evidentno da od trobroja 1991. nastaje novi ČSP. U prigodi 30. obljetnice ČSP-a, tada više nisam bio urednik, objavio sam rad koji ilustrira koje su tri skupine tema (historiografija, nacionalna povijest i „socijalističke teme”) prevladavale u kojem razdoblju („Hrvatska historiografija kroz trideset godišta *Časopisa za suvremenu povijest* (1969. – 1999.)”, *Društvena istraživanja* 11/2002., br. 1 (57): 171-186). I iz grafikona je vidljivo da s 1991. nastaje novi ČSP, koji prekida s temama u kojima prevladava ideološki narativ i veličaju različiti vidovi „socijalističke revolucije” i okreće se svestranoj usredotočenosti na istraživanje i izučavanje nacionalne povijesti. Svoje uređivanje časopisa shvaćao sam kao svjestan napor da se u ČSP-u oblikuje novi narativ i počne stvarati nova hrvatska historiografska tradicija.

Je li se takav smjer nekim društvenim krugovima mogao činiti malo pretjeranim? Naravno da jest. I zbog časopisa, možda zbog njega najviše, bili smo nazivani, obično podrugljivo i iz pozicije osobne uobrazilje, Tuđmanovim institutom. Možda mlađi ne znaju da su profesori na Filozofskom fakultetu rijetko kada u listama preporučenih tekstova imali naslove koji su bili objavljeni u ČSP ili na Institutu. Ne znam je li se što promijenilo u tom smislu, ali i danas postoji svijest o dvije historiografske škole u Zagrebu. Nisu, međutim, ti vanjski krugovi utjecali na alarmiranje o „nezdravome stanju” u ČSP-u, barem ne neposredno. Ovdje, kao i drugdje, važi ona biblijska „Perditio tua de te, Jerusalem!” Nije bilo lako istjerati iz svijesti nekih ljudi u Institutu da se ono što se događa oko nas ne može propitivati i tražiti više objašnjenja. Oni koji su takve potrebe smatrali normalnima i potrebnima, polako su pretvarani od ljudi koje se uvažavalo do onih koji se „nisu mogli uklopiti”. Pokazivao sam sve više nesposobnosti za „uklapanje” kad sam govorio ako mi se nije sviđelo to što sam vidio.

Učestalost tema u ČSP-u od 1966. do 1996. Žuta boja označava „socijalističke teme”; crvena „nacionalnu povijest” i ljubičasta „historiografiju”.

Prve napukline u vodstvu Instituta postale su vidljive kad je trebalo odrediti delegaciju Instituta za konferenciju o Jasenovcu koja se održavala u New Yorku od 29. do 31. listopada 1997. Bio je to propagandni manevar Milana Bulajića koji je htio skrenuti pozornost s izrazito negativne slike o Srbiji i o srpskoj genocidnoj politici razaranja Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Osnovao je u Beogradu „Muzej žrtava genocida” i pridobio predsjednika maloga židovskog dvogodišnjeg Kingsborough community koledža u New Yorku, Bernarda

Kleina, da održe konferenciju o – Jasenovcu. Za tu je prigodu iz Beograda doveo pun zrakoplov tobožnjih preživjelih iz logora Jasenovac. Ravnatelj Instituta pristao je poslati na tu konferenciju delegaciju promatrača s Instituta i odabrao osamdesetogodišnjega Vladimira Žerjavića, jednoga kolegu s Instituta koji nije govorio ni razumio engleski i jednoga mladog doktoranda. Izabrani promatrači su propitivali Ravnatelja zašto ne idem ja koji govorim engleski i imam iskustvo sudjelovanja na američkim konferencijama i simpozijima. Ja sam, dakako, znao zašto Ravnatelj nije izabrao mene, ali odabranim putnicima o tome nisam govorio. Ipak je na kraju Ravnatelj poslušao delegate i zamolio da pođem i ja.

Politička realnost i dinamika u određenome povijesnom trenutku važan je element za razmatranje bilo kojega segmenta ljudske javne djelatnosti. Mnogo lakše je razumjeti nestanak „socijalističkih tema” u ČSP-u 1991. godine, tj. radova koji su obrađivani u horizontu jake prisutnosti ideološke propagande veličanja (jugoslavenskog) socijalizma i „socijalističke revolucije”, kad se osvijesti da je to bilo vrijeme borbe za hrvatsku nezavisnost, početak srpske agresije i organiziranja obrane. Kulminacija toga razdoblja bila je 1995. i ostvarenoga oslobađanja Hrvatske u akciji „Oluja”. Jednako je važno držati na pameti da je to bilo vrijeme početka političkih turbulencija koje će kulminirati 2000. političkom pobjedom na izborima onih snaga koje su bile percipirane i koje su se i izjašnjavale da nisu za samostalnu Hrvatsku, snaga koje su bile okupljene u koaliciji, predvođene Socijaldemokratskom partijom (SDP). U međuvremenu je s političke scene otišao prvi predsjednik države Franjo Tuđman, ministar obrane koji je organizirao obranu države i pobjedničku akciju „Oluja”, Gojko Šušak, dogodio se i odlazak prvih Hrvata branitelja iz BiH u pritvor Haškoga tribunala, velik politički pritisak toga međunarodnog sudišta na Hrvate i Hrvatsku i sl.

U takvim političkim previranjima, ne iznenađuje da se njihov učinak odražavao i na institutsku zajednicu. Sve mi je bilo jasno kada me je na dolasku u Institut nakon pobjede „kukuriku” Koalicije dočekaio komentar: „Nije se ništa moglo s HDZ-om!” i to od onih koji su se ne tako davno hvalili vezama u toj stranci na vlasti. Uslijedio je i nenadan izbor Stjepana Mesića, otvorenoga kritičara Tuđmanove politike, za predsjednika države.

Moram priznati da nisam predviđao da ću s dolaskom novih snaga i ja biti maknut s mjesta glavnog i odgovornog urednika ČSP-a, iako sam primjećivao podignuto perje nekih do tada pokislih lica. Tomu se nisam nadao ponajviše zbog toga što nisam bio član stranke koja je gubila izbore ni bilo koje stranke ikada. No, svi ti događaji sinergijski su djelovali na procese koji će dovesti do moje ostavke, a neposredan povod je dolazio iz običnoga uređivačkoga posla. Na radove koji su bili predani za objavljivanje unosio sam pitanja, sugestije, zahtjeve za razjašnjenja i sl. i na temelju tih osobnih bilježaka razgovarao s autorima. Bio je to običan urednički posao, sličan ili jednak svuda u svijetu objavljivanja znanstvenih radova. No, dvije kolegice se nisu slagale s mojim intervencijama i potuzile su se Ravnatelju. Zanimljivo je bilo da je jedna dolazila

iz partijske tradicije, a druga iz „klerikalne”. Sjećam se Ravnateljeva komentara: „Pa, kud ćeš to napraviti kolegicama, i to crvenom olovkom!?” Odgovorio sam, da ne vidim u čemu je problem, jer se to tako radi svuda u svijetu i jer sam i sam to do sada radio. Vidio sam da nisu problem radovi nego ja i predložio sam da dam ostavku nakon uređenja trećega, posljednjega broja za godinu 2000. Objavio sam i ta dva rada koje je Ravnatelj htio da se objave. Za taj broj sam napisao i svoje objašnjenje uz ostavku u uvodniku pod naslovom „Vrijeme odluka”. Smatrao sam to primjerenim, pogotovo što sam znao da će drugi ponuditi svoja objašnjenja i da ne bih imao nikakvu priliku izraziti svoje mišljenje ako ga ne objavim u časopisu koji sam uređivao osam godina. To potvrđuje i činjenica da je, nakon moje ostavke i objašnjenja u ČSP-u, Ravnatelj naručio od jednoga novinara članak koji je problematizirao moju osobu i moje uređivanje ČSP-a; druga novinarka je nudila tezu da se Valentić oslobađa HDZ-ovskoga kadra! Obadvoje su ilustracija jadnoga stanja novinarstva.

Nadam se da je ovo moje objašnjenje jasnije od onoga koje sam napisao u uvodniku „Vrijeme odluka”, kao što se nadam da će i autorici članka koji je povod moga sadašnjega javljanja biti jasnije zašto je 1999. uredništvo prošireno sa desetak (!) ljudi, dobar kontingent njih s Filozofskog fakulteta, možda čak i to zašto se „razdoblje 1991. – 1998. izdvaja kao jedino kada je uredništvo bilo bez vanjskih članova”. Što se tiče ne tako prikrivene kritike da ČSP u to vrijeme „nije imao ni bilo kakav vanjski savjet ili odbor” mislio sam tada, a mislim i danas, da su ti „savjeti” i „odbori” ostaci „ideoloških komisija” ili instrumenti modernih kontrola i supervizija na razini Europske Unije i šire, što je zorno pokazano u ne tako davnoj „međunarodnoj analizi” Hrvatskoga instituta za povijest i osobito ČSP-a i „Review of Croatian History”, koji sam inicirao i uređivao (uspjut, kroz uređivanje časopisa Institutu sam, dakle, dao petnaestak godina života!). Mislite li da je neki časopis za povijest u Njezinu Kraljevstvu podvrgnut takvim redovitim nadzorima? Za Ameriku znam da bi to bilo proglašeno protuustavnim ponašanjem.

Teško je, ali ipak ne bi trebalo, reče pjesnik, hodati malen pod zvijezdama, kao što je teško poslušati drugoga pjesnika i biti svoj, jer tko to pokušava mora se boriti s hijenama konformizma. Bilo mi je zadovoljstvo!

Jure Krišto, Zagreb

* * * * *

NAPOMENA UREDNIŠTVA

Vežano uz pedesetu obljetnicu *Časopisa za suvremenu povijest* i dopis dr. sc. Jure Krišto, urednika *Časopisa* od 1992. do 2000., valja istaknuti da je početkom srpnja 2018. upućen prvi poziv svim znanstvenicima za sudjelovanje u obilježavanju obljetnice slanjem rada prigodne tematike („o suvremenoj povijesti, njezinim posebnostima i modelima istraživanja, te preglednim radovima o pojedinim događajima, problemima, pojmovima, predodžbama i idejama važnim za suvremenu povijest u novijoj historiografiji te napose u *Časopisu za suvremenu povijest* tijekom njegovih pola stoljeća djelovanja”). Usto je početkom listopada 2018., u sklopu drugoga poziva, urednica *Časopisa* uputila poseban poziv svoj trojici živućih nekadašnjih glavnih i odgovornih urednika *Časopisa*, kojima je osim mogućnosti pisanja prigodnoga znanstvenog rada ponuđeno i da mogu, ako žele, „u formi eseja napisati svoja sjećanja na uredničke dane ili kakvo razmatranje o istraživanju suvremene povijesti ili s tim povezanog uredničkog rada”. No svi su mogućnost sudjelovanja otklonili s različitim objašnjenjima, uglavnom zbog zauzetosti drugim obvezama.

Nakon objavljivanja broja 1/2019. *Časopisa za suvremenu povijest* dr. sc. Jure Krišto poslao je urednici svoja sjećanja s prijedlogom da se objave kao dopis. Iako bi neke tvrdnje zahtijevale dodatna objašnjenja i čvršće argumente prikladnije znanstvenom časopisu, tekst objavljujemo bez kraćenja i intervencija (osim ispravljanja nekoliko očito slučajnih zatipaka).

Uredničko vijeće *Časopisa za suvremenu povijest*